

The innovative educational technologies directed to the development and formation of the linguistic and legal communicative competence of the future lawyers in the connection with the implementation of the law students' professional training, that provide not only the language skills as a means of communication, learning, self-education, but also allow them to fulfill all stipulated functions in a professional, labor and socio-cultural spheres of communication are analyzed in the article.

The components of the communicative competence, the conditions of the linguistic and legal communicative competence of the future law enforcement officers in the context of the developed technologies that allow to display some fragments of the legal practice and relations in the field of its realization are given.

The author introduces a developed and tested technology of lingvotraining communicative competence in the process of training future law officers based on the integration of elements of design-oriented, interactive, game technology within the context of training system transition from academic to professional activities, sequentially continuous approximation Law Students to practice, the transformation of teaching and learning activities to educational, vocational activities are given.

Key words: *linguistic and legal communicative competence, professional education, professional training, student-centered learning, language competence, linguistic training, linguistic communication.*

УДК 37.091.12:347.96

М. Є. Василенко

Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АУДИТОРНІЙ РОБОТІ

У статті розкрито нормативно-законодавчі фактори юридичної освіти, які впливають на навчальну підготовку студентів до консультативної діяльності. Аналіз освітніх програм навчання студентів юридичних спеціальностей показав, що спеціальні дисципліни консультативного спрямування відсутні в циклів гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової, професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки до нормативної частини навчальних планів. Схарактеризовано засоби підготовки студентів до консультативної діяльності у процесі вивчення юридичної деонтології. Здійснено аналіз досвіду консультативної підготовки майбутніх юристів у процесі вивчення фахових дисциплін з нотаріальної та суддівської праці.

Ключові слова: *консультативна діяльність, навчальні плани та програми, засоби підготовки студентів, особливості професійної підготовки, юридична деонтологія, підручники та посібники з нотаріальної та суддівської праці.*

Постановка проблеми. У світлі сучасних соціально-економічних перетворень перед вітчизняною системою професійної освіти постають завдання забезпечення суспільного виробництва висококваліфікованими професійними кадрами. Тому у вищій школі важливими є питання формування готовності студентів до майбутньої праці. У вимогах до юридичної освіти студентів наголошується на необхідності їх підготовки до консультативної діяльності у фаховій роботі.

Аналіз актуальних досліджень. Досвід консультативної підготовки майбутніх юристів відображено в дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних учених С. С. Алексєєва, О. М. Бандурки, О. Д. Бойкова, Л. О. Воскобітової, Р. Гарріса, С. Д. Гусарева, М. І. Капінуса, І. М. Лук'янової, О. В. Нікітіної, Г. М. Рєзник, В. В. Руминіної, О. В. Синєокого, О. Ф. Скакун, Н. Ю. Тяпугіної, О. Д. Тихомирова, К. С. Шугріна. Правознавці вказують на складність такої підготовки, обумовленої взаємодією всіх складових юридичного навчання у вищій школі. Результати здійснених на сьогодні педагогічних досліджень з юридичної освіти свідчать також про обмежений досвід підготовки майбутніх правознавців до консультативної діяльності в аудиторній роботі.

На підставі вищезазначеного **метою даної наукової статті** визначено: проаналізувати на теоретичному та практичному рівнях педагогічний досвід підготовки майбутніх юристів до консультативної діяльності в аудиторній роботі.

Виклад основного матеріалу. У юридичній освіті професійна підготовка студентів регулюється Законом України «Про вищу освіту»; її основоположні цілі, теоретичні, методологічні, організаційні засади та перспективи розвитку й удосконалення відображено в Програмі розвитку юридичної освіти в Україні. Вища юридична освіта є безперервним процесом, що поєднує спеціалізоване теоретичне та практичне навчання з науково-практичною діяльністю майбутніх фахівців у галузі права [6; 7].

Навчальні плани підготовки фахівців у галузі права включають цикли дисциплін гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової, професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки з нормативною й варіативною частинами. У Програмі розвитку юридичної освіти в Україні вказується на перевантаженість навчальних планів вивченням дисциплін, які не мають змістовного юридичного сенсу, недостатню забезпеченість курсами, спрямованими на оволодіння майбутніми юристами практичними навичками професії. У навчальних планах не приділяється також достатньо уваги важливим у повсякденній праці, проте не пов'язаним з безпосереднім застосуванням норм права видам професійної праці юриста – діловій комунікації, тактиці дій, конструктивному аналізу й моделюванню ситуацій тощо; не враховуються практичні потреби в підготовці спеціалістів за конкретними напрямками практичної роботи [7].

Існуючі загальні недоліки юридичної освіти позначились і на теоретичній та практичній підготовці майбутніх правознавців до

консультативної діяльності. Аналіз освітніх програм навчання студентів юридичних спеціальностей показав, що спеціальні дисципліни консультативного спрямування відсутні в циклах гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової, професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки за нормативною частиною навчальних планів.

Проте змістом окремих навчальних дисциплін передбачено часткове вивчення питань про консультативну діяльність юристів. Наприклад, у процесі засвоєння юридичної деонтології за підручниками вітчизняних і зарубіжних авторів С. С. Алексєєва, О. М. Бандурки, С. Д. Гусарева, В. В. Руминіної, О. Ф. Скакун, О. Д. Тихомирова студенти набувають уявлень тільки про загальний зміст консультування з правових питань у випадках його проведення на прохання клієнта або з власної ініціативи консультанта в інтересах клієнта. Авторами також поверхово окреслено можливі проблеми морального, економічного, соціального, психологічного, родинного та, навіть, політичного характеру, які виходять за межі суто юридичних питань, проте стикаються з ними й можуть вирішально вплинути на хід юридичної справи.

Більш розширені відомості про консультаційні функції майбутні юристи отримують з наведених у фахових підручниках і посібниках характеристик праці юрисконсульта [1], адвоката, нотаріуса [2; 3; 4], судді.

Якщо звернутися до деонтологічних видань, то студенти можуть знайти інформацію про сутність і задачі тісно пов'язаної з господарсько-виробничими відносинами діяльності юрисконсультів на підприємстві, установі, організації, громадському об'єднанні, приватній фірмі, міждержавній асоціації тощо. Майбутнім правознавцям пропонується класифікація виробничих функцій юридичного консультанта залежно від профілю діяльності установи або підприємства та на підставі професійної спеціалізації працівника в межах юридичного відділу, групи або служби. Передбачено також ознайомлення з управлінсько-організаційною роботою стосовно підготовки проектів і візування документів, перевірки фінансової надійності клієнтів, замовників, партнерів, попередження правопорушень на виробництві й організація профілактичних заходів, ведення агітаційно-пропагандистської та правовиховної роботи, представлення й захист інтересів організації в інших органах або установах, забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки організації. У книгах наводиться також перелік посадових обов'язків юрисконсульта із забезпечення правильного виконання законодавчих і нормативних актів, розробки пропозицій щодо вирішення правових питань у діяльності підприємства, участі в підготовці документів, їх

перевірці на відповідність законодавству, забезпечення обліку й зберігання текстів законодавчих та інших нормативних актів, участі в підготовці, укладенні й контролі за виконанням господарських договорів, контрактів з іншими організаціями, організації претензійної та ведення позовної роботи, проведення роботи, пов'язаної з підвищенням рівня правових знань працівників підприємства, надання консультацій із правових питань тощо. Розкрито також особливості взаємодії юрисконсульта з представниками інших юридичних професій, вимоги до претендентів на посаду юрисконсульта, до його правової обізнаності [4; 8]. Як бачимо, студенти можуть отримати тільки загальні відомості про консультаційну роботу в юридичній службі, поза увагою лишилися питання технології та методики організації та проведення консультацій.

У світлі консультативної підготовки майбутніх юристів певний інтерес викликає навчально-методичний комплекс дисципліни «Правова аргументація», запропонований російськими фахівцями з правової освіти О. В. Нікітіною та Н. Ю. Тяпугіною. Даний комплекс включає навчальну й робочу програми дисципліни, навчально-тематичний план (усього 52 год., з яких лекційних – 10 год., практичних – 16 год., самостійного навчання – 28 год.), питання для контролю знань студентів і методичні рекомендації до занять. У програмному змісті представлено навчальні теми «Роль аргументації в діяльності юриста», «Логічні основи переконливості юридичної промови», «Види аргументів в юридичній практиці», «Основні технічні методи правової аргументації», «Основні форми юридичного діалогу», «Суперечка як конкретний випадок аргументації. Альтернативні способи вирішення юридичних суперечок». Привертає увагу обґрунтованість комунікативної підготовки студентів. Серед технічних прийомів правової аргументації розглядаються навіть етапи аналізу юридичної справи, техніка складання юридичних документів, специфічні особливості правової мови й етика юридичного письма. Питання, що безпосередньо стосуються консультативної підготовки майбутніх юристів, знаходимо серед форм юридичного діалогу. Це, передусім, подібність і відмінність інтерв'ювання та консультування, цілі та основні етапи консультування, психологічні типи й особливості клієнтів, юридичний допит як раціональний діалог, специфіка питань у ході інтерв'ю, психологічні прийоми переконання в процесі проведення консультації. На жаль, на вивчення означених питань відведено всього 8 годин, серед яких: лекцій – 2 години, практичних занять – 2 години і самостійної роботи – 4 години. Такого обсягу навчального часу замало для ґрунтовної підготовки

студентів з юридичного консультування, проте така підготовка не є основною метою за змістовим форматом дисципліни «Правова аргументація» [5].

Проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**: згідно з освітньо-кваліфікаційними характеристиками майбутні правознавці повинні оволодіти знаннями й уміннями консультативної діяльності в юридичній праці. Проте аналіз навчальних планів і програм свідчить про відсутність спеціальних дисциплін консультативного спрямування. Указані недоліки негативно позначилися на теоретичній і практичній підготовці майбутніх юристів до консультативної діяльності в аудиторній роботі. Питання про консультативну діяльність юристів частково відображено у змісті окремих навчальних дисциплін.

Результати аналізу існуючого досвіду навчальної підготовки майбутніх юристів до консультативної діяльності є важливими для вдосконалення змісту, форм і методів юридичної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С. С. Введение в юридическую специальность / С. С. Алексеев. – М. : Юридическая литература, 1997. – 256 с.
2. Бойков А. Д. Адвокатура России : учебное пособие / А. Д. Бойков, Н. И. Капинус. – М. : Институт международного права и экономики имени А. С. Грибоедова, 2000. – 376 с.
3. Воскобитова Л. А. Адвокат: навыки профессионального мастерства / Е. Ю. Булакова, А. Б. Гутников, Н. М. Кипнис и др. ; под ред.: Воскобитова Л. А., Лукьянова И. Н., Михайлова Л. П. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – 592 с.
4. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: теоретичні, практичні та деонтологічні аспекти : навч. посібник / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – К. : ВІРА-Р; Дакор., 2000. – 506 с.
5. Правовая аргументация : учебно-методический комплекс [Электронный ресурс] / сост. Никитина О. В., Тяпугина Н. Ю. – Саратов : ФГБОУ ВПО «Саратовская государственная юридическая академия», 2011. – Режим доступа : <http://www.sgap.ru/umk/eumk11tiapugina-pravovaya-argumentacia.pdf>.
6. Про вищу освіту : Закон України від 17 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – С. 134.
7. Про затвердження Програми розвитку юридичної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2001 р. № 344 XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Румынина В. В. Введение в юридическую специальность : учеб. пос. / В. В. Румынина. – М. : Форум, Инфра-М, 2010. – 208 с.

РЕЗЮМЕ

Василенко М. Е. Подготовка будущих юристов к консультативной деятельности в аудиторной работе.

В статье раскрыты нормативно-законодательные факторы юридического образования, влияющие на учебную подготовку студентов к консультативной

деятельности. Анализ образовательных программ обучения студентов юридических специальностей показал, что специальные дисциплины консультативного направления отсутствуют в циклах гуманитарной, социально-экономической и естественно-научной, профессиональной (профессионально-ориентированной) и практической подготовки в нормативной части учебных планов. Охарактеризованы средства подготовки студентов к консультативной деятельности в процессе изучения юридической деонтологии. Осуществлен анализ опыта консультативной подготовки будущих юристов в процессе изучения профессиональных дисциплин по нотариальной и судебской работе.

Ключевые слова: консультативная деятельность, учебные планы и программы, средства подготовки студентов, особенности профессиональной подготовки, юридическая деонтология, учебники и пособия по нотариальной и судебской работе.

SUMMARY

Vasilenko M. Training of the Future Lawyers to the Advisory Operations Room Work.

The article deals with the legislative and regulatory factors of legal education, affecting the students training for the advisory work. The analysis of the educational programs for law students has showed that there are no special advisory disciplines in the cycles of humanitarian, socio-economic and natural sciences, professional (vocational-oriented) and practical training in the normative part of the curriculum. The curricula are not given enough attention to the important disciplines which are not related to the direct application of the law kinds of professional lawyers' work such as business communication, tactics, constructive analysis and modeling of the situations, etc. The curricula do not take into account the practical needs for training in the specific areas of practice.

The characterized means of the students training for advisory work in the study of legal deontology can help the students to find the information about nature and objectives closely related to the economic and industrial relations of the legal advisers at the enterprises, institutions, organizations, associations, the private firms, interstate associations.

The acquaintance with the managerial and organizational work on the project of preparation and clearance documents, checking the reliability of financial clients, customers, partners and crime prevention in the production and organization of preventive measures are also given. The author describes the ways of conducting agitation and crime preventive work in order to represent and protect the interests of the organization in the other organs or institutions, ensuring internal and external security of the organization.

The analysis of the future lawyers' counseling training experience in the process of studying vocational subjects at the notary and judicial work, which reveals some of the professional proper training of future lawyers' characteristics, such as the similarities and differences of interviewing and counseling, goals and main stages of the counseling, psychological types and characteristics of client's legal examination as a rational dialogue, specific questions during the interview, psychological methods of persuasion in the process of consultation has been made by the author.

Key words: advisory activities, curricula and programs, means of students' training, peculiarities of the professional training, legal deontology, textbooks and manuals on notarial and judicial work.